

Батлав.....

УЛСЫН ШАЛГАЛТ - 2018

МОНГОЛ ХЭЛ-12

Аймаг / дүүрэг:
Сум
Сургууль:
Анги: Бүлэг:
Овог:
Нэр:

САНАМЖ, ЗӨВЛӨГӨӨ

- Шалгалт 80 минут үргэлжилнэ.
- Шалгалтын материал хоёр хэсэгтэй ба нэгдүгээр хэсэг нь унших чадвар сорьсон, хоёрдугаар хэсэг нь бичих чадвар сорьсон задгай хэлбэрийн даалгавраас бүрдэнэ.
- Даалгавар бүрийн хариултыг өгөгдсөн сул зайд бичиж тэмдэглэнэ.

Шөнө ногоо ургадаг

Ноднин намар өч төчнөөн ажил болж авсан сэгсгэр хар малгай минь хүнддэх болж, том нохойд үнгүүлсэн гөлөг шиг царай алдах нь хавар болсны шинж ажээ.

Газар дэлхий хүртэл амь орж сургуулийн хашаан дотор нойтон газраас уур дэгдэн тэруүхэн баруун дэнж дээгүүр зэргэлээ наадах нь олон цагаан зээр уралдан гүйх шиг үзэгдэнэ. Агаарт цэнхэр униар татаад, зэрэглээ наадахыг харах бүрийд сэтгэлд нэгэн баяр төрж, алдрайхан зүрх тэр л хэмээр булгилан цохилох бөлгөө.

Охидын инээд цасанд дарагдаж байгаад сая гарч ирээ юу гэлтэй чанга сонсдож, өөрсдөө ч гэсэн дээл гутлаа нимгэлэн хэд хэдээр орж гарах нь шар үсээ хаясан сарваа адил цовоо цолгин үзэгдэнэ.

Хүүхдүүд завсарлагаар гадна тоглож ойртон буй нарыг ирээдүй мэт хүлээнэ. Энэ нарыг орой дээр ирэхэд бид сургуулиа төгсөнө. Сургууль гэдэг маань хотын нэгэн ТМС¹ шүү дээ.

Хаврын наран дор баясан явахдаа надад бас өөр нэг хүлээх юм байлаа. Тэр нь юу вэ гэвэл Баянаагаас ирэх хариу байсан юм. Тэр захиаг би дэлхий наараа хүлэхээс ч илүү тэсч ядан хүлээж байсан байх. Зав л гарвал би Баянаагаас ирэх захидалын үгийг төсөөлөн бодно. Тэр нь янз янзаар төсөөлөгдөх боловч гагцхүү өөдрөг, цаашдынхаа амьдралыг төсөөлөх гэж оролдоно.

Бид хоёр сургуулиа төгсөөд хаанахын ч юм бэ нэг л цахилгаан станцад хуваарилагдаж очно. Тэгээд би засварчин болж, Баянаа минь ээлжинд явна. Баянаагаа шөнийн ээлжинд хүргэж өгч, оройн ээлжнээс тосч авна. Их засварын үед манай бригад ч бас илүү цагаар ажиллана. Тэгэхэд Баянаа маань халуун савтай цай, бүлэхэн хуушуур авчирч өгнө. Бүр холын юм ч бас бодогдоно.

Баянаагаа би их сургуульд өдрөөр оруулж, өөрөө оройгоор суралцана. Би инженер болж, Баянаа минь мэргэжил эзэмшинэ. Тэгээд миний ажилладаг цахилгаан станцад хими цехийн дарга болно. Баянаа минь мандана, депутат² ч болж магадгүй гэж боддог байлаа.

Ийм бодолд дарагдан суухад сэтгэлд жаргалын гол бадран асч, өчүүхэн зүрх минь чихрээр шагнуулсан хүүхэд шиг хөхин баясдаг байжээ. Хувцасны өлгүүрт Баянаагийн жижүүр хийсэн өдөр би завсарлагаа бүхнээр доошоо гүйгээд толины өмнө үсээ самнаачхаа болж, ямарч ажилгүй мөртлөө тэр л хавьцаа нь эргэлдэж байдагсан.

Нэг удаа түүнийг жижүүрлэж байхад ангийн хүүхдүүдээс хоцорч үлдээд хамгийн сүүлд очиж гадуур хувцсаа авбал Баянаа хувцсыг минь өгөнгөө.

- Хэнд өгөх гэж чихэр хармаалаав? гээд инээмсэглэв. Би:
- Юун чихэр?! гээд халаасаа уудалж үзвэл дөрвөлжин эвхсэн цаас тааралдлаа, гаргаж ирээд үзвэл “Хадаа”-д гэсэн Баянаагийн бичиг нүдний өмнө дурайж зүрхэнд баярын совин харвав.

Би тэндээс гараад яаж явснаа ч мэдсэнгүй. Захын буудал дээр бууж , урт модон сандал дээр нь тухлан суугаад захиаг задалвал:

“Сайн байна уу Хадаа? Захианы чинь хариуг өгөлгүй удаасныг учлаарай! Энэ асуудлыг шийдэх цаг болоогүй мэт санагдана. Шийдэж байж хариу өгнө гэвэл чамд бас хэцүү биз... Баяртай!!!” гэжээ. Ийм хариу авна гэж бодоогүй билээ. “Сайн байна уу... Баяртай! Бас гурван “!” байдаг нь ч юу билээ дээ...” гэсэн шүү юм эхлээд бодогдов. Тэгснээ хэд дахин уншилаа. Бас ч найдвар тасраагүй мэт...

... Би урьдын адил цонх хаалганы нь дэргэд тоглохоо болж, байранд нь ордог , тэр ч байтугай орон дээр нь хүртэл хааяа суучихдаг болов. Охид нэг цуглаад суухлаараа юу эс ярьдаг билээ. Ил далд бишгүй л чагналаа.

“Дархан , Эрдэнэт явна л гэнэ. Цэргийн даргатай сууна л гэнэ. Эзэмшиж байгаа мэргэжлээ гурван жил болоод хаяна л гэнэ. Цахилгаан гагнуур сайхан л гэнэ. Токарьчин хүний хөлийн судас бүдүүрдэг л гэнэ. Таван хүүхэдтэй болно л гэнэ. Одон авах нь шарлага л гэнэ...” Ер нь юу эс ярьдаг билээ. Тэгтэл би ямар үг сонсов!...

Би ямар ч байсан элэг бүтэн хүнтэй л сууна. Өнчин амьтан нэг л зэвүүн...” Энэ үгийг Баянаа хэллээ гэж үү!... Түүний үргэлж инээмсэглэж явдаг хөөрхөн бор уруул энэ үгийг хэлэхдээ эвлэлээ гэж үү?!... Энэ амнаас гарсан үг бүхэн сэтгэлд алсын гялбаа шиг найдвар төрүүлдэг байсан биш

¹ Одоогийн мэргэжлийн сургалт үйлдвэрийн төв

² Депутат- Төрийн эрх барих байгууллагын гишүүн; төрийн эрх барихаар сонгогдсон ард түмний бүрэн эрхт итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч:

билүү?... Гэтэл өнөөдөр ганцхан энэ үг л чиний зүгээс сэтгэл зүрхийг минь гийгүүлж байсан хамаг гэрлийг унтраалаа гэж үү?!

Хар багадаа өнчирч хоцорсон би гэдэг хүн энэ хорвоогоос сайн муу үг бишгүй дуулж, аав ээжээ үгүйлж явсан нь олон ч ийнхүү гомдсон нь үгүй билээ... Би тэр чигээрээ биеийн тамирын талбай руу гүйчихлээ. Хөл энд тэнд гишгэж овон товон газар унан тусан гүйлээ. Унавал ч унаг, үхвэл ч үхэг гэсэн юм бодож хар хурдаараа гүйв... Нэг сандал дээр суугаад зөндөө уйллаа. Бүр асгартал нь уйллаа.

x x x

Маргааш өглөө нь манай байрны хүүхдүүд хичээл давтхаар биеийн тамирын талбай руу явцгаав. Би орон дотроо баахан хэвтэж байгаад жаахан хоцорсхийж очлоо. Индрийн таван эгнээ сандал дээр энд тэнд тархан суусан хүүхдүүд хаврын тухай дууны нот бичлэг шиг санагдана. Би тэдэн дээр очсонгүй, холоо сучихав. Тэгтэл эхний сандал дээр суусан нэг хүүхэд:

- Ура, нөхөд өө! Ногоо ургачихаж! хэмээн шинэ тив нээсэн дарвуулт хөлөгтөн шиг баярлан хашгирахад цаадуул нь гүйлдэн ирж тэрээхэн зүлгэн дээр овооров. Харвал миний өчигдөр үдшийн сууж байсан газар ажээ. “Миний нулимснаас ургаж дээ” гэж би бодов.

Ногоо шөнө ургадаг юм билээ. Нууц уйлдаг эр хүний нулимс шөнөөр ногоо ургуулдаг ч юм билүү?!...

НЭГДҮГЭЭР ХЭСЭГ. УНШИХ ЧАДВАР СОРЬСОН ДААЛГАВАР

“Шөнө ногоо ургадаг” эхэд үгийн хатуу хүний сэтгэлийг мохоодог тухай өгүүлжээ. Эхийг дараах даалгаврын хүрээнд задлан шинжлээрэй.

[25 оноо]

1. “Баянаа минь намайг харангут дуласхийн харц буруулж, өртэй хүн шиг л байх. Би ч яахав авлагатай хүн болохоор нүүр бардам явна.” өгүүлбэрт ямар утга илэрч байна вэ? Тухайн утгыг илрүүлж буй хэрэглүүр нь юу вэ?
/4 оноо/
• Илэрч байгаа утга:
• Тухай утгыг илрүүлж буй хэрэглүүр:
.....
2. Эхний 1, 2 дугаар хэсгээс урин цаг ирснийг батлах таван баримт олж бичээрэй.
/5 оноо/
•
•
•
•
•
3. Хайлласан, хөөрч догдолсон, итгэл алдарсан сэтгэлийн өнгө аясыг илэрхийлсэн баримтыг эхээс олоод шалтгаан үр дагаврын нэгдлээр харуулаарай.
/6 оноо/

Хайлласан сэтгэлийн өнгө аяс.....	
Шалтгаан	Үр дагавар
Хөөрч догдолсон сэтгэлийн өнгө аяс.....	
Шалтгаан.....	Үр дагавар
Тгэл алдарсан сэтгэлийн өнгө аяс	
Шалтгаан	Үр дагавар

4. 1,30,35 дугаар мөрүүдээс хүний сэтгэлийн өөдрөг байдлыг илэрхийлсэн дүрслэлийг олоод, яагаад ингэж бичсэний учрыг нэг өгүүлбэрт багтаан тайлбарлаарай. /4 оноо/

-
-
-
- Яагаад ингэж бичсэний учрыг тайлбарла:

5. Би баатрын жаргалтай үеийн хаврын дүрслэлтэй гунигтай үеийнх нь дүрслэлтэй харьцуулж “Байгаль ч бас хүний сэтгэлийг цэлмээдэг” сэдвээр нотолсон өнгө аяс бүхий 40-50 үгэнд багтсан эх бичээрэй. /6 оноо/

ХОЁРДУГААР ХЭСЭГ. БИЧИХ ЧАДВАР СОРЬСОН ДААЛГАВАР

“Шөнө ногоо ургадаг юм” эхийн бичлэгийн агуулгаас санаа авч, үгээ бодож хэлэхийн утга учрыг ухааруулсан өнгө аяс бүхий эх зохиогоорой. Ингэхдээ өөртөө тохиолдсон явдлаас сэдэвлэж, сургамж хайрласан өнгө аясаар бичээрэй. /Үгийн тоо 250-300/

/25 оноо/

Засагч багш нарт зориулав